

PIHTIPUDAS

10

KUMPULAINEN

Kivikautisen asuinpaikan

koekaivaus

Mirja Miettinen 2000

SISÄLTÖ

1. PIHTIPUDAS 10 KUMPULAINEN / ARKISTOTIEDOT.....	3
2. JOHDANTO.....	4
3. SIJAINTI JA YLEISKUVAUS.....	4
4. KAIVAUSTEKNIikka	5
5. KAIVAUSHAVAINNOT JA LÖYDÖT	5
6. YHTEENVETO.....	7
7. NEGATIIVILUETTELO	8
8. KARTAT	9-11
9. KUVATAULUT.....	12-19

1. ARKISTOTIEDOT

PIHTIPUDAS 10 Majakaarre 1/KUMPULAINEN

Kunta: 601 Pihtipudas
Kylä: 404 kirkonkylä
Tila: 1. 3:27

Maanomistajat:
Kiinteistötunnus 1. 601 404 00030027

Peruskartta 3312 03 PIHTIPUDAS
Kaivausalueen X = 7030 16
koordinaatit: Y = 3426 50
Z = 115-117

*to jännessä Pohjoisniemi + o. alue
vedellä! 7031005 } m.c.
3426500 } 13.1.06*

Kohde: Pihtipudas 10 Majakaarre 1
MJR 601 01 0010
Löydöt 2000 KM 32189:-1-

Aiemmat löydöt alueelta:

KM 16344 , 16345 kaiv.löydöt , 1964

Aiemmat tutkimukset:

1964 Inventointi Leena Roine
inventointi, kohde 3
1964 kaivaus Ville Luho/Pohjoisniemi,alue Kumpulainen
1992 tarkastus Mirja Miettinen
1996 inventointi, Timo Jussila, kohde 10

Kirjallisuusviitteitä:

C.F.Meinander Pihtiputaan kivikautta.Pihtiputaan kirja.1964
Ville Luho Der Riemenschneidern ,FM 1967
Mirja Miettinen Pihtiputaan esihistoriaa.Pihtiputaan kirja II.2000

Kaivauskertomukseen kuuluvat valokuvat:

Negatiivit nro 120491-120510

2. JOHDANTO

Pihtiputaan kirkonkylän länsipuolella olevan Kammolankankaan Pohjoisniemen tyvessä sijaitsevan, ennestään tunnetun kivikautisen asuinpaikan (Pihtipudas 10) vieressä tehtiin heinäkuussa 2000 rakennushankkeen vuoksi koekaivaus. Tarkoitus oli todeta koekuopituksella onko asuinpaikkakerrosta rakennuspaikalla, koska muinaisjäännöksen kokonaislaajuutta ei tri Ville Luhon vuonna 1964 tekemässä pienialaisessa tutkimuksessa selvitetty hiekkakuopan reunoja laajemmalti.

Suunnitellun vapaa-ajan asunnon paikka oli sijoitettu n 10 m päähän Kumpulaisen vanhan hiekkakuopan reunalta ja samalla lähimmistä v.1964 todetuista asuinpaikkalöydöistä. Rakennushankkeesta saatiin tieto Museovirastoon maanomistajan otettua yhteyttä asiassa toukokuussa 2000. Koekaivausta ei kuitenkaan enää voitu mahduttaa Museoviraston omien koekaivausryhmien saman vuoden työohjelmaan. Neuvottelujen jälkeen työ sovittiin otettavaksi Museoviraston ja Pihtipudas-seuran perinteisen arkeologisen yhteistyökaivauksen kohteeksi kesällä 2000. Kaivajat olivat seuran organisoimia paikallisia harrastajia (päivittäin oli 5-9 henkeä), kaivauksen johtaminen ja dokumentointi tapahtui allekirjoittaneen virkatyönä. Kenttätyö tehtiin ajalla 24-28.7.2000.

1. SIJAINTI JA YLEISKUVAUS

Paikka on pienehkön harjumaisen Pohjoisniemen tyvessä oleva männikköä kasvava Alvajärven hiekkamoreeninen korkea rantatörmä, Pihtiputaan kirkosta n 2,3 km länsiluoteeseen. Asuinpaikka löytyi 1960-luvun alussa hiekanoton yhteydessä. Silloisen tarkastuskertomuksen kuvien perusteella alueen metsä oli tuolloin muutaman vuoden ikäistä taimikkoa.

Korkean törmän päällä, n 4-5 m Alvajärven pintaa ylempänä erottuu maastossa matalia rantavalleja tai dyynejä. Niiden väliseen matalaan notkelmaan, tontilla olevan vanhemman saunamökin luoteispuolelle oli maanomistaja rajannut n 7 x 8 m kokoisen rakennusalan. Koekaivaus keskitettiin tälle sekä sen ja metsittyneen entisen Kumpulaisen hiekkakuopan väliselle alueelle. Rakennuspaikan ja vanhan saunamökin välialuetta ei tutkittu, koska rakennustyö tai muu maankäyttö ei tietävästi tulisi koskemaan sitä, kuten ei muutoinkaan aluetta rakennuspaikan itä-koillispuolella. Siten muinaisjäännöksen laajuutta itään ja kaakkoon ei ole selvitetty

Rakennuspaikan kaakkoisessa yläosassa oli varpukasvillisuuden peittämää rantakivikkoa, jota ei sanottavasti näkynyt kasvillisuudelta mutta joka tuntui kulkiessa ja oli todettavissa koekuopissa..

Lähilöydöistä voi mainita n 150 m kaivauspaikalta itäkoilliseen, jokseenkin samalla korkeudella sijaitsevan ja ilmeisestikin samaan rantakivikkoon kauempana idässä rajautuvan asuinpaikan Pihtipudas 54 Tilkku, MJ6R 601 01 0054, jossa tehtiin koekaivaus 1996. Majakaarten v 1963 ja 1964 löytynyt ja osaksi tutkittu varhaismetallikautinen/rauta- ja eräkautinen asuinpaikka ja röykkiöalue, kohde Pihtipudas 36 Majakaarre, MJR 601 01 0037 sijaitsee n 120 m lounaaseen paikalta,

Pohjoisniemen tyvessä olevien vanhojen hiekkakuoppien lounaispuolella, niemen eteläpuolisella rantatörmällä.

4. KAIVAUSTEKNIikka

Kaivausta varten mitattiin rakennuspaikan poikki rantatörmää vasten kohtisuorassa, suunnilleen luode-kaakko suuntainen peruslinja /200. Sen alkupiste 200/0 oli 20 m kaakkoon rakennuspaikan kaakkoisrajasta ; luoteessa linja päättyi Alvajärven rantaan /piste200/ 80.

Linjalle mitattattiin kaksi poikittaista linjaa 40 ja 50 m kohdalle, siten että ne osuivat merkityn rakennuspaikan sisään. Koekuopat kiinnitettiin linjoihin, myös ne, jotka tehtiin rakennuspaikan ja vanhan hiekkakuopan välille. Kuopat nimettiin linjakoordinaattien mukaan, muutamaa vanhan kuopan reunalle kaivettua lukuunottamatta (kuopat numerot 1-4) . Kuoppien koko oli 1x1; rakennuspaikan keskivaiheilla avattujen alueiden ruutukoko noudatti myös kokoa 1x1 m. Kaivaus tehtiin n 10 cm tasoina seuloen kaikki maa käsiseuloilla. Löydöt otettiin kuitenkin talteen yhdessä tasossa, ei siis kaivauskerroksittain. Näin tehtiin löytöjen vähäisen määrän ja löytökerroksen ohuuden vuoksi.

Tutkitun alueen laajuus: 1x1 m koekuoppia 38 kpl, kuopitettu alue kokonaisuudessaan n 20 x 26 m = 520 m².

Kiintopisteenä oli vanhan saunamökin ja törmän reunan välillä oleva suurehko maakivi. Sen korkeudeksi saatiin 117,10 m laskettuna Alvajärven pinnasta (peruskartan arvon 111,7 m mukaan). Korkeus ei ole aivan tarkka, mutta koekaivaukselle riittävä.

5. KAIVAUSHAVAINNOT JA LÖYDÖT

Tontilla ja törmällä oli vallitsevana aluskasvillisuutena rehevä mustikanvarvusto. Turpeen vahvuus oli keskimäärin n 4-7 cm ja sen alla oli häiriintymättömään podsolimaannokseen kuuluva harmahtava huuhtoutumiskerros. Rakennuspaikan länsipuolella oli pieni pitkänomainen, matalahko, jyrkkäreunainen kuoppa, kooltaan n 1x1,5 m, joka selvästi oli myöhäisen kaivelun, ehkä kotitarvehiekanoton tulosta. Muuten maasto oli törmällä rakennuspaikan ja hiekkakuopan välillä ehjää.

Havaintoja värjäytyneestä kulttuurimaasta tehtiin kaivauksessa vain rakennuspaikan keskivaiheilla muutamassa koekuopassa. Värjäytyneet läiskät olivat pieniä ja tarkemmin rajaamattomia; yleensä niihin kiinnittyi huomio vasta saviastianpalojen löytymisen myötä. Keramiikka näytti keskittyvän selvimmin juuri

värjäytyneisiin kohtiin. Yhtenäistä värjäytynyttä kulttuurikerrosta ei alueella havaittu eikä sellaista näkynyt myöskään vanhan kuopan reunassa, jossa havaintomahdollisuudet olivat hyvät heti reunan alapuolella. Reunassa näkyi kyllä paikoin yksittäisiä rapautuneita kiviä, jonkinverran hiiltä ja parissa kohdassa runsaasti hyvin pieniä palaneita luunsiruja sekä yksittäisiä kvartseja. Vastaavia havaintoja oli kuopan reunalta tehty myös 1992 paikalla käytäessä.

Löytöjä tuli pääasiassa rakennuspaikan keskivaiheilta ja muutamista koekuopista sen luoteispuolelta. Löydöt käsittävät keramiikkaa ja jonkinverran melko huonolaatuista kvartsi-aineistoa. Löydöt olivat paikoin heikosti värjäytyneessä kulttuurimaassa, mutta etenkin kvartsia oli myös värjäytymättömässä maassa. Keramiikan löytökohdissa oli usein myös pieniä palaneita luunsiruja.

Mitään kiinteitä rakenteita ei todettu. Ilmeisesti tulen rapauttamia ja rikkomia pieniä kiviä oli hajallaan kaikkialla. Rakennusalueen itä-kaakosreunalla karkeamman moreenin joukossa todetut noki ja noki- ja rautasaostumat (?) eivät muodostaneet kokonaisuuksia tai rakenteita, sikäli kun voi päätellä koekuopista. Siten niitä ei voi liittää paikan esihistoriallisiin löytöihin. Mahdollisesti ne ovat luontaisia (muistuttavat jonkinverran järvien rantahiekoilta löytyviä järvimalmin kappaleita), mahdollisesti osaksi ihmistoiminnan tulosta ja siten kivikautista löytöaineistoa nuorempia. Saostumia otettiin talteen näytteeksi. Muita merkkejä kivikautta myöhemmästä esihistoriallisen ajan ihmistoiminnasta ei koekuopissa havaittu.

Löytynyt keramiikka on huokoista ja vaikuttaa sekoitteettomalta. Aineistossa on vain muutamia suoria reunapaloja, joista parissa koristeena harvassa isoja kuoppia ja hyvin kevyesti painettua, leveähköä kampaleimaa. Muu aineisto on kylkipaloja, pääosaksi koristettomia, suurin osa pieniä ja aivan silpuksi lohkeilleita. Kokonaisuudessaan keramiikka on huonolaatuista ja vaikuttaa kuluneelta.

Kvartsiaineistossa on vain muutamia selviä kaapimia ja esinekatkelmia, jonkinverran ytimiä ja raaka-ainekappaleita; pääosa aineistosta on iskoksia. Varmoja kivilaji-iskoksia tai hiottujen esineiden katkelmia ei löydetty lainkaan. Koekuopasta 1, joka oli kauimmaisena lännessä Kumpulaisen vanhan hiekkakuopan reunan ja törmän välisellä kapealla kielekeellä löytyi kaksi pientä palaa asbestinsekaista keramiikkaa, joka poikkeaa kaivauksen muista keramiikkalöydöistä. Palanutta luuta oli löydöissä kaikkiaan niukasti.

Aineisto voidaan alustavasti ajoittaa keramiikan perusteella kampakeraamiseen vaiheeseen II:2. Pienten asbestikeraamisten palojen ajoitus ei ole tarkemmin mahdollista; löytyneet kaksi pientä ohutseinäisen astian kylkipalaa, joista toisessa korjausreikä, voivat olla kivikauden lopulta mutta yhtä hyvin esim. varhaismetallikautisia.

Kaivauksen tulosten perusteella rakennuspaikan tutkimus katsottiin riittäväksi. Sensijaan sen ja hiekkakuopan välisellä alueella voitiin todeta olevan jäljellä muinaisjäännöstä, asuinpaikkakerrosta löytöineen. Rakennuspaikan ja vanhan saunamökin sekä sen ulkovajan ja kauempana pohjoisessa törmän rinteessä olevan grillikatoksen väliltä ei tutkimusten puuttuessa ole olemassa havaintoja mahdollisesta muinaisjäännöksestä. Erittäin todennäköistä on, että löytöalue jatkuu - asuinpaikoille tyypilliseen tapaan pesäkkeisenä - törmällä rannan suuntaisena vyöhykkeenä mahdollisesti jopa useita satoja metrejä molempiin suuntiin.

Kuten edellä on mainittu, sijaitsee n 150 m päässä itäkoillisessa asuinpaikka Pihtipudas 54 Tilkku samalla törmällä ja samoilla rannankorkeuksilla; sen

löytöaineisto on pääasiassa tyypillistä kampakeramiikkaa. Paikan löydöissä on kuitenkin kivikautta nuorempaan esihistorialliseen ihmistoimintaan viittaavaa aineistoa, mm pieni pronssilevykatkelma. Vastaavasti Pohjoisniemen etelätybnessä oleva Majakaarten asuinpaikka on ollut käytössä sekä varhaismetallikaudella että rautakaudella ja Luhon (1967) mukaan vielä eräkaudella eli keskiajalla.

7. YHTEENVETO

Alvajärven rantatörmällä koekaivettu rakennuspaikka kuuluu osana törmältä tunnettuun kivikautis-esihistorialliseen asutukseen. Löytöalue jatkuu ilmeisen pesäkkeittäisenä pitkin törmää luultavasti useiden satojen metrien matkalla. Kumpulaisen kuopan kohdalla löytöalue on tuhoutunut; samoin on kaivauspaikan itäpuolella sekä kuopan länsipuolella olevien kesämökkien rakennustöissä luultavasti tuhoutunut osia esihistoriallisen ajan asutusmuistoista. Asuinpaikan kokonaislaajuutta ei ole koskaan selvitetty kattavasti.

Nyt löydetyn aineiston perusteella voidaan päätellä, että paikalla on ollut asutusta ainakin kampakeraamisen kulttuurin tyypillisen vaiheen nuoremman jakson aikana, vaiheessa II:2. Yksi koekuoppalöytö /asbestinsekaista, ohutseinäistä keramiikkaa, sekä v 1964 kaivauslöydöt osoittavat kuitenkin, että paikalla on olleskellut pyyntiväestöä myös kivikauden lopulla ja varhaismetallikaudella. Vieläkin myöhempään käyttöön ja oleskeluun Alvajärven törmällä viittaavat Pohjoisniemen lounaispuolella olevan Majakaarten löydöt, jotka ajoittuvat rautakauteen ja jopa varhaiseen keskiaikaan. Myös läheisen ja samalla rannankorkeudella olevan Tilkun asuinpaikan (Pihtipudas 54) aineisto viittaa myös varhaismetallikauden aikaiseen ihmistoimintaan.

Mikäli tontilla tai lähitonteilla vastaisuudessa tehdään rakennus-, tie tai muita kaivuutöitä, on niiden osalta aina hyvissä ajoin otettava yhteyttä Museovirastoon. Työt on syytä tehdä vähintäänkin arkeologin valvoessa kaivuuta. Suuremmissa hankkeissa, kuten rakennukset, tarvitaan kuitenkin koekaivauksia.

Kaivaukseen v 2000 osallistui seuraavat harrastajat.

Leevi Herranen/ Alvajärvi; Vesa Varonen, Alvajärvi ; Mikko Perälä, Viitasaari ; Mauri Perälä, Viitasaari ; Veikko Kurki, Pihtipudas; Aimo Heinonen, Kiuruvesi; Markku Vuojolainen, Pyhäsalmi; Pauli Salonen, Viitasaari; Päivi ja Iiro Luomala, Viitasaari; Martti Koljonen ja Aake, Pihtipudas; Tuomas Niskanen, Pori

Hki 18.7.2001

Mirja Miettinen

7. NEGATIIVILUETTELO

Pihtipudas 10 Kumpulainen, koekaivaus 2000/kuv.Mirja Miettinen

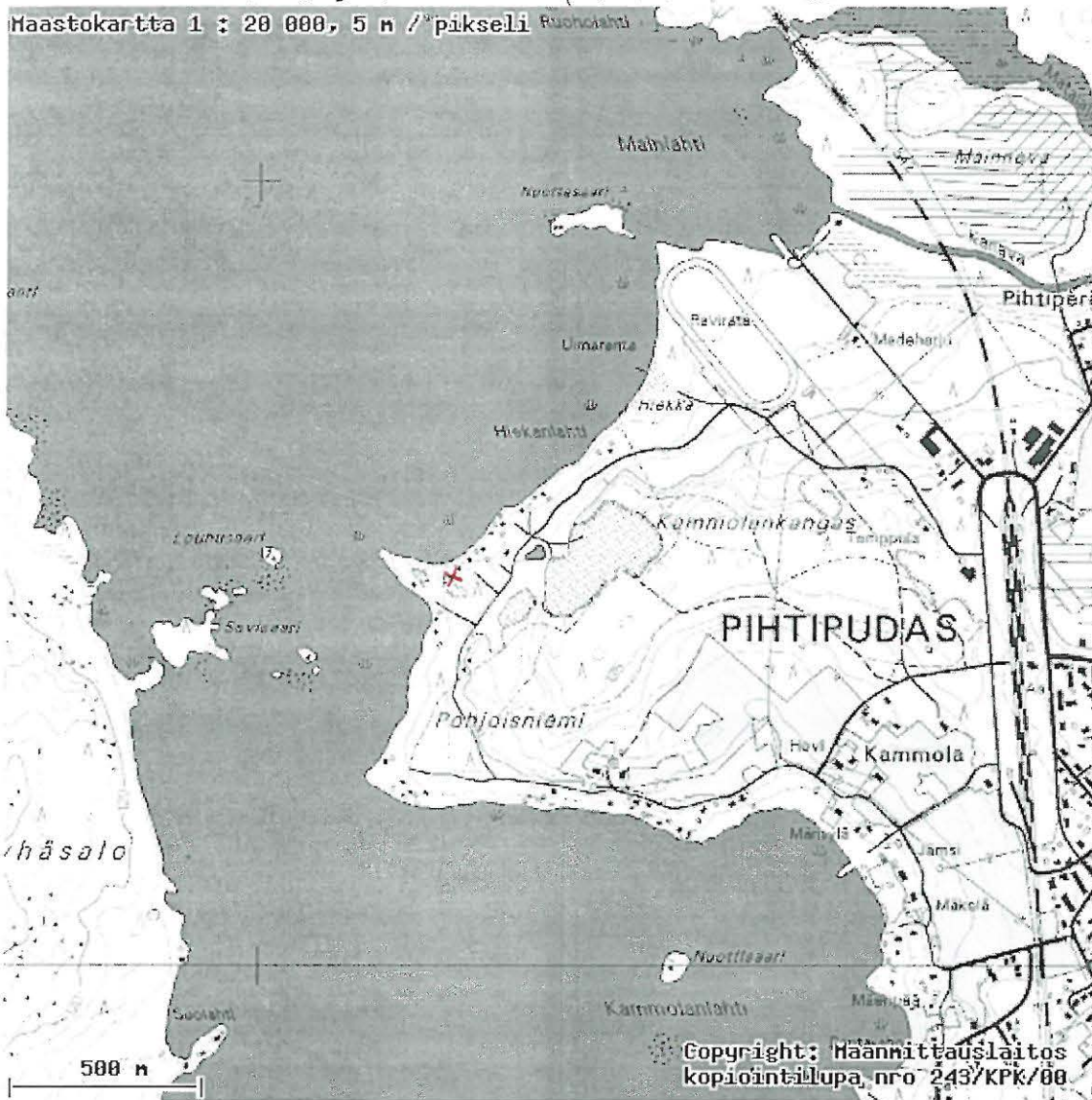
värinegat

- 120491 Koekaivettava rakennuspaikka törmällä, etelästä, taustalla Alvajärvi
- 120492 rakennuspaikan koekaivaus, eteläkaakosta
- 120493 koeruudussa 203/46 luoteisseinämässä näkynyt hiilijuova
- 120494 koekaivettava rakennuspaikka yläterassilla, kaakosta
- 120495 Kumpulaisen vanhan hiekkakuopan luoteista reunaa,koekuopan 1 kohdalta, taustalla Alvajärvi
- 120496 Yleiskuva alueesta kaakosta, vas reunassa taustalla vanha hiekkakuoppa, oikealla saunamökki,uusi rakennuspaikka niiden välillä
- 120497 Alvajärven rantatörmää kaivauspaikan alapuolella,kuva törmän alatasanteelta,saunamökki oik. ylhäällä ,sen vieressä kaivausalue.

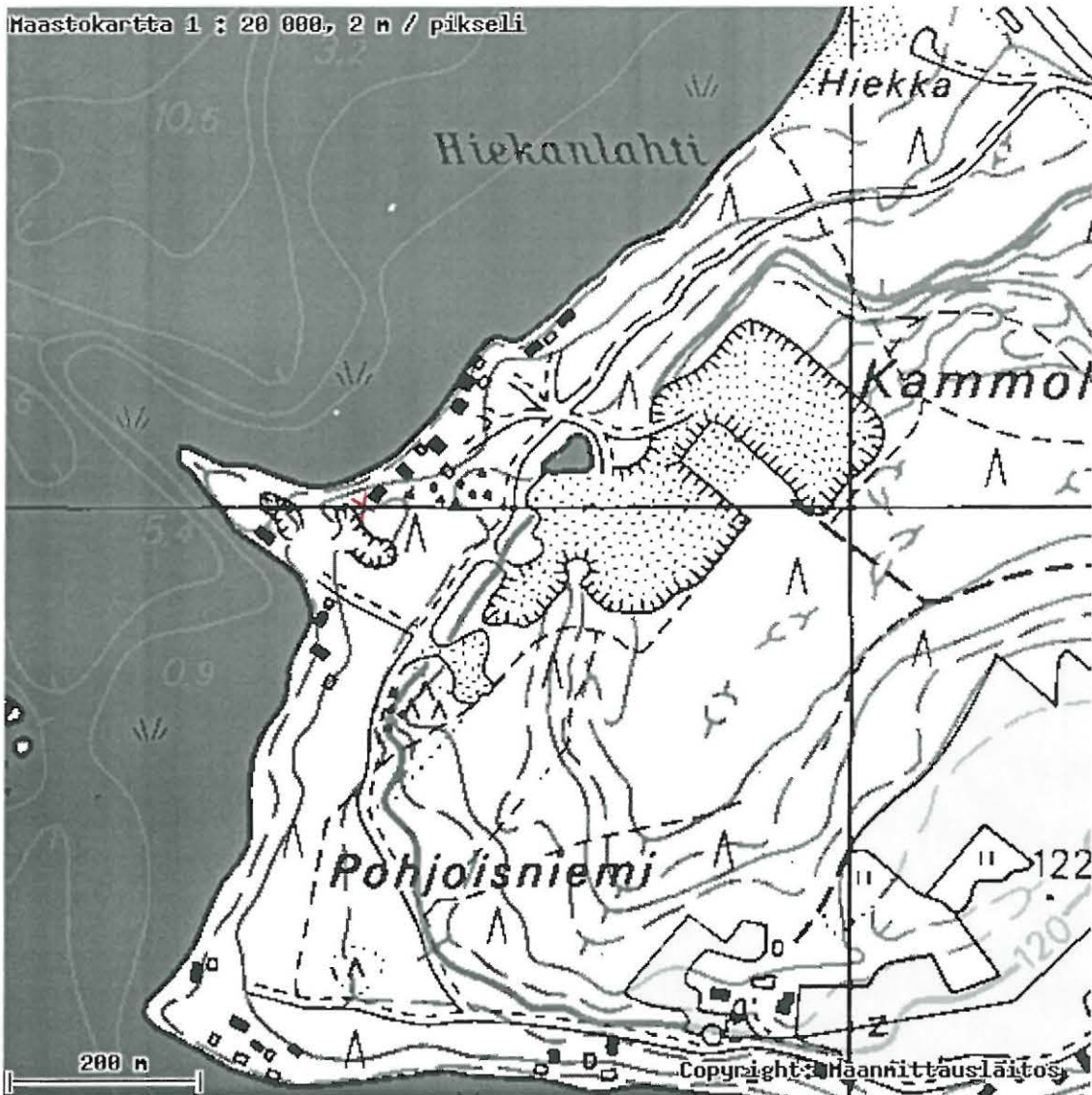
mv-negat

- 120498-120500 Yleiskuva etelästä läheltä vanhan hiekkakuopan reunaa.
- 120501-120502 yleiskuva kaakosta vanhan kuopan /vas. reunalta.Tutkittu rakennuspaikka oik.olevan mökin ja kuopan välillä.
- 120503-120505 Yleiskuva itäkaakosta, vas. Kumpulaisen vanhan hiekkakuopan pohjoisreunaa. Kaivaus keskellä nuolien välissä.
- 120506-120508 Kaivausalue etelästä, vas. Alvajärvi.
- 120509-120510 Kaivauskohteena ollut rakennuspaikka etelästä.

PERUSKARTTA 3312 03 PIHTIPUDAS

X: PIHTIPUDAS 10

VERUSKARTTA 3312 03 PITTIPUDAS
 SUURENNOS

X KAIVAUSPAIKKA

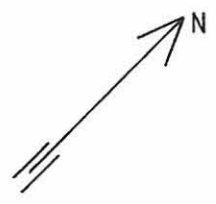
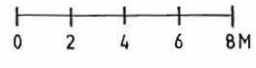
$$\left. \begin{array}{l} p = 7021015 \\ i = 3426500 \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{KRS} \\ 13,3,2006 \end{array}$$

PIHTIPUDAS 10 Pohjoisniemi Kumpulainen

Asuinpaikan koekaivaus

Mirja Miettinen 2000

Yleiskartta 1:200

☒ löydöllinen ruutu/kuoppa

⊕ männikköä

◻ kivikko

ALVAJÄRVI 111,4

HIEKKARANTA
KAPEA KIVIKKOVYÖHYKE

TÖRMÄN JUURI

-112,28

-113,67

-114,36

-115,06

-115,47

-115,64

-115,79

-115,99

-116,13

-116,04

-116,16

-116,36

-116,91

-116,86

-116,83

-116,71

-117,02

⊥ 117,16

TÖRMÄN YLÄREUNA

KP 112
117,10

MAASTOON MERKITY
RAKENNUSPAIKKA

HAJANAINEN KIVIKKOVYÖHYKE

KUMPULAISEN VANHA
HIEKKAKUOPPA

SYRJÄLÄ III
RN:o 3:75

190

200

210

— 70

— 60

— 50

— 40

— 30

— 20

PIHTIPUDAS 10 KUMPULAINEN

KOEKAIVAUS 2000

120491

koekaivettava rakennuspaikka törmällä, etelästä, taustalla
Alvajärvi

120492

rakennuspaikan koekaivaus, eteläkaakosta

120493

koeruudussa 203/46 luoteisessa seinämässä näkynyt hiilijuova.

120494

koekaivettava rakennuspaikka yläterassilla, kaakosta

120495

Kumpulaisen vanhan hiekkakuopan luoteista reunaa,
koekuopan 1 kohdalta, taustalla Alvajärvi

120496

yleiskuva alueesta kaakosta, vas reunassa ^{KASTALKA} vanha hiekkakuoppa, oikealla saunamökki, uusi rakennuspaikka niiden välillä.

120497

Alvajärven rantatörmää kaivauspaikan alapuolella, kuva törmän alatasanteelta, saunamökki ylhäällä oik. ja sen vieressä kaivausalue.

PIHTIPUDAS ID KUMPUAINEN
KIVIKAUTISEN ASUINPAIKAN KOEKATVAUS
MIRJA MYETTINEN 2000

1-16

120498

120499

120500

YLEISKUVA ETELÄSTÄ LÄHELTÄ HEULAKUOPAN REUNAA.

PIHTIPUDAS ID KUMDOLAINEN s.17
LIIKKAUTISEN ASUINPAIKAN KOEKAIVAUS
MIRJA MIETTINEN 2000

120501

120502

YLEISKUVA LAAKOSTA
VANHAN KUOPAN, VAS.
REUNALTA. TUTKITTAVA
RAKENNUSPAIKKA
OIK. OLEVAN HÖSKIN
JA KUOPAN VÄLILLÄ.

120503

120504

120505

YLEISKUVA ITÄLAAKOSTA, VAS. KUMDOLAINEN VANHA HIEKKAKUOPPA. KAIVAUS KES-
KEMÄ NUOLLEN VÄLISSE

2. 18
PIHTIPUDAS 10 KUMPUAINEN
KIIVIKAUTISEN ASUINPAIKAN KOEKATVAUS
MIRJA KUETTINEN 2000

120506

120507

120508

KATVAUSALUE ETEKÄSTÄ, ALVAJÄRVI VMS.

1.19

TIHTIPUDAS 10 KUNPULAINEN
KIVIKAUTISEN ASUINPAIKAN
KOEKAIVAUUS 2000
MIRJA SUETTINEN

120509

120570

KAIVAUUSKOHTEENA OLLUT RAKENNUSKÄYTTÖN PAIKKA
ETEÄISTÄ

4